

अमात्याः भरतागमनं श्रुत्वा प्राप्ताः सुमंत्रादयः ॥ अभ्यकुत्सयत् लोकस्येव स्वस्यापि कैकेयीकृतव्यवहारे परमानिष्टताख्यापनायोक्तरीत्यैव सर्वलोकक्षमं जगर्ह इत्यर्थः ॥ अथ प्रयोजकत्वानुमंतृत्वाद्यपि स्वस्य प्रकृतविषयेनास्तीति मंत्रिणः प्रत्यापयति ॥ राजमित्यादि ॥ मातरं नैव मंत्रये ॥ अपिरेवार्थं राज्यग्रहणार्थं न प्रेरयामि ॥ तत्र हेतूराज्यं न कामये इति ॥ २ ॥ योभिषेको राज्ञा समीक्षितः चिंतितः ॥ अज्ञाने हेतुमाह विप्रकृष्टे इति ॥ अतिदूरतरे इत्यर्थः ॥ ३ ॥ ४ ॥ तथैव प्राग्वदेव ॥ ५ ॥ दीर्घदर्शिनं ऐहिका

सोमात्यमध्ये भरतोजननीमभ्यकुत्सयत् ॥ राज्यं न कामये जातु मंत्रयेनापि मातरं ॥ २ ॥ अभिषेकं न जानामि यो भूद्राज्ञा समीक्षितः ॥ विप्रकृष्टेत्यहं देशेशत्रुघ्नसहितो भवम् ॥ ३ ॥ वनवासं न जानामि रामस्याहं महात्मनः ॥ विवासनं च सौमित्रैः सीतायाश्च यथा भवत् ॥ ४ ॥ तथैवं क्रोशतस्तस्य भरतस्य महात्मनः ॥ कौसल्याशब्दमाज्ञाय सुमित्रांचिदमब्रवीत् ॥ ५ ॥ आगतः क्रूरकार्यायाः कैकेय्या भरतः सुतः ॥ तमहं द्रष्टुमिच्छामि भरतं दीर्घदर्शिनं ॥ ६ ॥ एवमुक्त्वा सुमित्रांतां विवर्णवदना कृशा ॥ प्रतस्थे भरतो यत्र वेपमाना विचेतना ॥ ७ ॥ स तु राजात्मजश्चापि शत्रुघ्नसहितस्तदा ॥ प्रतस्थे भरतो येन कौसल्याया निवेशनं ॥ ८ ॥ ततः शत्रुघ्न भरतौ कौसल्यां प्रेक्ष्य दुःखितौ ॥ पर्यष्व जेतांदुःखार्तापतितां नष्टचेतनां ॥ ९ ॥ रुदंतौ रुदतीदुःखात् समेत्यार्या मनस्विनी ॥ भरतं प्रत्युवाचे दं कौसल्या भृशदुःखिता ॥ १० ॥ इदं ते राज्यकामस्य राज्यं प्राप्तमकंठकं ॥ संप्राप्तं वत कैकेय्या शीघ्रं क्रूरेण कर्मणा ॥ ११ ॥

मुष्मिककर्मणः कालांतरभाविफलज्ञानक्षम

बुद्धिमंतं अतएव तं द्रष्टुमिच्छामि ॥ ६ ॥ ७ ॥ चापिभ्यां सुमंत्रादयः ॥ येन मार्गेण निवेशनं प्राप्यत इति शेषः ॥ ८ ॥ कौसल्यां स्वगृहात् स्थितां ॥ ९ ॥ समेत्य आलिङ्ग्य ॥ ता दृश समये प्यालिङ्गनकरणयोग्यं विशेषणं मनस्विनीति ॥ १० ॥ राज्यं प्राप्तं भुंक्ष्वेति शेषः ॥ राज्यप्राप्तिप्रकारमाह ॥ क्रूरेण रामविवासनरूपेण कर्मणा कैकेय्याः ॥ तथेत्यर्थे शेष त्वविवक्षायां ॥ संप्राप्तं राजतः ॥ ततश्च त्वया प्राप्तमिति भावः ॥ ११ ॥